

KÜRESEL TERÖRİZM VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ¹

THE RELATIONSHIP BETWEEN GLOBAL TERRORISM AND POVERTY

Doç. Dr. Abdullah ÖZDEMİR

Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü,
aozdemir@adu.edu.tr, Aydın-Türkiye

Öğr. Gör. Mümin ESER

Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli Meslek Yüksek Okulu, Bankacılık Bölümü, meser@adu.edu.tr, Aydın-Türkiye

Doç. Dr. Hatice EROL

Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, haticeerol@adu.edu.tr, Aydın-Türkiye

ÖZET

Terör Latince korku anlamına gelmektedir. Bu kapsamda terörist faaliyetler olarak ortaya çıkan korkutma ve şiddet eylemlerinin temel amacı kamu otoritesini yıkmaya yöneliktir. Dünya genelinde bölge farkı gözetmeksizin hemen her ülke bu tür saldırıların hedefi konumuna gelmektedir.

Teröre bağlı olarak korku ikliminin daha da önemli boyutlara ulaştığı günümüzde devletler savunma ve güvenlik harcamalarını artırmaya zorlanmaktadır. Diğer yandan terör eylemlerinin yıkıcı etkisini azaltmak ise bir başka maliyet getirici unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Yine terör eylemlerinden zarar gören insanların maddi ve manevi zararlarının tazmin edilmesi de bir diğer önemli sorun kaynağıdır.

Günümüzde insanların yaşadığı önemli sorunlardan birisi de yoksulluktur. İnsanca yaşama sınırının altında gelire sahip bireyler hem ekonomik hem de sosyal anlamda önemli yoksunlukla yaşamlarına devam etmek zorunda kalmaktadırlar. Terörle yoksulluk arasında tek yönlü bir ilişki olduğu iddiası literatürde tartışılmakta ve her iki faktörün karşılıklı olarak birbirini etkilediği üzerinde uzlaşılmaktadır. Yani terör eylemlerinin artması yoksulluğa neden olabilmekte, yoksulluk da terör eylemlerinin artmasına neden olabilmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, küresel düzlemde terör eylemleri ile yoksulluğu oluşturan sosyo-ekonomik faktörler arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yöneliktir. Bu kapsamda çalışmada 2014 yılında Küresel Terör Endeksi'nde yer alan ve terörden en fazla etkilenen ilk 50 ülkenin yatay kesit analizi kullanılarak tekli ve çoklu regresyon modelleri yapılmıştır. Yapılan regresyon sonuçlarına göre Küresel Terör Endeksi ile meydana gelen terör olayları, ölümler ile yaralanan kişi sayıları arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Yine Küresel Terör Endeksi ile insani gelişmişlik arasında ters yönlü, beklenen okullaşma ve ortalama okullaşmanın yıl sayısı ile Küresel Terör Endeksi arasında doğrusal bir ilişki söz konusudur. Politik istikrar ile Küresel Terör Endeksi arasında ters yönlü, Küresel Barış Endeksi ile Küresel Terör Endeksi arasında ise doğrusal yönlü bir ilişki vardır.

Bir ülkede terör olaylarının azalması sadece ekonomik faktörlerin iyileştirilmesi ile mümkün görünmemektedir. Bunun başarılabilmesi hem ekonomik, hem sosyal hem de politik faktörlerin düzeltilmesi ile mümkün olabilir. Tüm dünyada teröre yönelik ortak bir tavır ve çok çeşitlilik, çok nedensellik prensibine göre gerçekleştirilecek bir hareket tarzı terör faaliyetlerini azaltabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Yoksulluk, Küresel Terör Endeksi, Yatay Kesit Analizi

ABSTRACT

Terror means fear in Latin. In this context, main aim of terrorist attacks which occur in a manner of frighten and violent activities is to demolish the public authority. Every country in world, no matter in which region it is, becomes target of such terrorist activities.

Nowadays in which climate of fear driven by terrorism reaches enormous scales, states has to increase expenditures for defense and security. On the other hand, another cost escalator arises out of to diminish the destructive effects of terrorist activities. To retrieve pecuniary loss and intangible damages of injured as well is another source of problem.

¹ Bu çalışma Giresun Üniversitesi tarafından düzenlenen "Birinci Uluslararası Demokrasi Sempozyumu"nda sunulan aynı isimli bildirinin genişletilmiş halidir.

One of the leading problems of the humanity in this day and age is poverty. Individuals who have incomes under the base for living humanely have to survive exiguously both economically and socially.

The arguments that there is a raked effect between terrorism and poverty is a debatable issue in the literature, it is agreed that both factors are interacting. It means that increasing of terrorism may raise poverty and increasing of poverty may prompt terrorist activities.

Main aim of this study is to reveal the relationship between terrorism and socio-economic factors that cause poverty on a global scale. In this concept, simple and multiple regression models have been done by using cross-section analysis of the most effected 50 states in 2014 Global Terrorism Index. According to the regression results, there is a linear relationship between Global Terrorism Index and occurred terrorist activities and number of casualties. Besides, there is an inverse relationship between Global Terrorism Index and Human Development Index, but a linear relationship between expected years of schooling rate and mean years of schooling rate and Global Terrorism Index. There is also an inverse relationship between political stability and Global Terrorism Index; linear relationship between Global Peace Index and Global Terrorism Index.

To decrease of terrorist activities in a certain country is not possible just improving economic factors. It is only possible if economic, social and political factors improve. Also, a global movement that covers common attitude against terrorism, respect to pluriformity and based on relation of causality can decrease terrorist activities.

Keywords: Terrorism, Poverty, Terrorism Index, Cross-Section Analysis.

1. GİRİŞ

Demokrasi, insan hakları, özgürlük ve adalet gibi değerlerin ulusal ve uluslararası metinlerde güvence altına alınmasına yönelik dünya genelinde yaşanan konsensusa rağmen bugün bu değerlerle çatışan bir şekilde terör olaylarının arttığı ve buna bağlı olarak dünya genelinde toplumsal barış ve düzenin bozulduğu bir süreç yaşanmaktadır. Günümüzde terör eylemleri geçmişe oranla daha sık ve görünür hale gelmekte, askeri hedeflere verdiği zarar yanında her geçen gün artan sivil kayıplar ile etki alanını genişletmektedir.

Küreselleşme olarak adlandırılan ekonomik ve toplumsal yapıda köklü dönüşümleri de beraberinde getiren süreç, günümüzde hem ekonomik hem de siyasal yapıda eşitsizlikleri arttırmakta, ayrıca yoksulluk sorununun derinleşmesine ve çözümünün zorlaşmasına yol açmaktadır. Eşitsizliklerin artması ve yoksulluk sorunu ise şiddet ve terör olaylarının artması gibi olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle yoksulluk sorununun çözümü beraberinde terörizm sorununun çözümü için önemli bir gelişme olacaktır.

Bu çalışmada öncelikle terörizm kavramı, terörün unsurları ve etkileri üzerinde durulmuştur. Terör sorununa maruz kalan ülkelerin özgürlükler ve ekonomik gelişmişlikleri açısından konumları sorgulanmaya çalışılmıştır. Terör ve yoksulluk ilişkisini inceleyen literatür verilerek, Küresel Terör Endeksinde yer alan ilk 50 ülke çalışmada analize tabi tutulmuştur. Çalışma kapsamında analize konu veri setinde yer alan değişkenlerden; Küresel Terör Endeksi, olay, ölüm, yaralanma sayıları, ekonomik maliyetler ve Küresel Barış Endeksi Ekonomi ve Barış Enstitüsü'nden elde edilmiştir. İnsani Gelişme Endeksi, doğumda yaşam beklentisi, okullaşma oranı, ortalama eğitim oranı ve Gayri Safi Milli Hâsıla rakamları Birleşmiş Milletler İnsani Kalkınma Kalkınma Programı (UNDP) istatistiklerinden derlenmiştir. Politik istikrar verileri ise "Global Economy" verilerinden elde edilmiştir.

2. TERÖRİZM KAVRAMI

Terörizmin literatürde üzerinde uzlaşılan tek bir tanımı yoktur. Aynı devletin farklı kurum ve organlarının bile terörizm hakkında yaptığı tanımların farklılaştığı görülmektedir. Uluslararası hukukta terörizmin tek bir tanımının yapılmasının gerekli olup olmadığı konusunda yazarlar iki ayrı görüşü paylaşmaktadırlar. Belli bir tanımın gerekli olduğunu kabul edenlere göre, bu durum terörizmle mücadelede etkin bir strateji oluşumuna yardımcı olacakken tanımın zaman kaybı olacağını savunanlara göre ise bu süre çocuk öldürme, rehin alma suçlarını engelleme üzerine harcanmalıdır. Tanımlama konusundaki sorun, devletlerarasındaki güç, siyasal sistem, ideoloji, çıkar ve önceliklerin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Terörizmin tanımlanmasında yaşanan en büyük zorluk ulusal bağımsızlık mücadelesi için gerçekleştirilen eylemlerle terör eylemlerinin ayırımına dairedir. Zira bu eylemlere maruz kalan ve bu eylemleri destekleyen ülkeler ortak bir tanım

konusunda uzlaşmamaktadır. Bu durumun temel belirleyicisi ise ulusal çıkarlar ve yorumlama biçimidir (Çemrek, 2012: 9).

Terörizm genel olarak, dehşet yayarak sindirme amacıyla siyasi rakipleri ortadan kaldırmaya yönelmiş olan hareketler olarak anlaşılabilir. İnsan haysiyetini ve canını hiçe sayan, acımasız ve kanlı bir siyasal şantaj yöntemi olan terörizm, insanları ve/veya hükümetleri, bir dizi şiddet eylemi veya tehdidi sonucu yaratılan dehşetin etkisiyle sindirme ve belirli doğrultuda hareket etmeye veya etmemeye zorlama olgusu olarak nitelendirilebilir (Ergil, 1997: 200-201'den aktaran Kesici, 2007:131).

Terörizm, siyasi bir amaç edinmek için bir kişi ya da bir alt grup tarafından genellikle geniş bir kitleye yönelik korkutma ya da korku yoluyla şiddetin yüksek düzeyde planlanması ya da bu şiddetin kullanılması tehdididir. Bu tanımın önemli bir özelliği, terörist eylemlerin başarılması için tasarlanmış bir politik hedefin olmasıdır. Bir ülkedeki bir terör olayının hedefleri, kurumları veya mağdurları başka bir ülkenin vatandaşları olduğunda, terörizm ulus ötesi bir karaktere kavuşur. Uluslararası terörist faaliyetler, başka ülkelerdeki insanlara veya mülklerine telafi edilmemiş maliyet yüklediği ölçüde sınır ötesidir (Enders ve Sandler, 2005: 11-12).

Terörizmi ayırt edici üç temel ölçüt bulunmaktadır. İlk olarak, terör siyasi amaçlı olmalıdır. Diğer bir ifade ile terör olayları devlet politikalarını etkileme amacı güder. İkincil ölçüt, terörist şiddetin sivil halka yönelik olmasıdır. Sivil halk burada, asker olmayan veya askeri hizmette çalışmayan kişiler olarak algılanmalıdır. Üçüncü ölçüt ise; etnik gruplar veya gizli ajanlar terörist saldırıları üstlenmelidir (Özçelik ve Önder, 2016: 37).

3. TERÖRİZMİN UNSURLARI

Terörün 3 temel unsuru vardır. Bunlar; ideolojik, örgüt ve şiddet unsurlarıdır.

3.1. İdeolojik Unsur: Terörün öncelikle bir ideolojik alt yapısının olması gerekmektedir. İdeolojik unsur, örgütün hareket noktasını oluşturmaktadır. Örgüt, benimsediği ideoloji doğrultusunda hareket etmekte, stratejisini buna göre belirlemektedir. Terör örgütlerinin siyasi eğitim adını verdikleri faaliyetlerin amacı, örgütün dayandığı temel ideolojiyi örgüt mensuplarına benimsetmek ve örgütün hedefleri doğrultusunda bilinçlendirmektir (Gürel, 2008: 32-33).

3.2. Örgüt Unsuru: Terörizmin tanımında yer alan hususlara ulaşmak için kurulan örgütü veya terörizmin ulaşmak istediği hedefleri gerçekleştirebilmek için kurulan örgütlenmeyi “terör örgütü” olarak tanımlamak mümkündür. Terör örgütlerinin yapısı, illegal teşkilatlanmayı ve üst seviyede gizliliği içerir. Terörist yapılarıdaki örgütlenme, merkezi yapılanma ve buna bağlı silahlı yapılanma ile propaganda faaliyetlerinin yürütüldüğü bir yapıdan oluşur. Bu yapı içerisinde, çoğunlukla örgüt lideri ile ona bağlı üst düzey sorumlular ve daha alt düzeydeki bölge, il ve birim sorumluları silsilesi yer alır. Bu yapılanma içerisinde illegal ve gizlilik ile birlikte, geniş kitlelere ulaşmak için legal yapılanmalar da aynı ölçüde önemlidir. İlegal faaliyetler, legal alandan öne çıkan sempatanların illegal alana kaydırılmaları yoluyla süreklilik kazanır (Şen, 2015: 27-28).

3.3. Şiddet Unsuru: Terör örgütleri, amaçladıkları siyasi hedefe ulaşabilmek için şiddete ihtiyaç duyarlar. Şiddeti kullanarak topluma korku salma, halkta bıkkınlık ve yılgınlık yaratma, mevcut otoriteye olan güveni sarsma ve kaos ortamı yaratmayı amaçlarlar. Şiddetin en önemli aracı saldırılardır. Organize olarak bir saldırı planı olmasa dahi molotof kokteyli kullanarak, bombalı paket ve araçlarla, suikast, adam kaçırma, canlı bomba eylemleri ile şiddete başvurulmakta ve hedef kitle hasara uğratarak sansasyon yaratılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca şiddet sadece silahlı zarar verme yoluyla değil söz, hareket ve davranışlarla da uygulanabilir. Psikolojik şiddet denilen bu durumla toplum üzerinde baskı yaratılarak istenilen amaca ulaşmaya çalışılır (Gücenmez, 2014: 17-18).

İdeolojik, örgüt ve şiddet unsuru taşıyan terör faaliyetleri doğrudan ve dolaylı yoldan ekonomik faaliyetleri olumsuz etkilemekte ve bu olumsuz etkiler yol açtığı pek çok sorun yanında yoksulluk sorununu da derinleştirmektedir.

4. TERÖRİZMİN EKONOMİK ETKİLERİ

Terörün ekonomik sonuçlarını net olarak ortaya koymak kolay değildir. Son yıllarda, terörün doğrudan maliyetlerinin yanı sıra diğer bazı ekonomik maliyetlerinin de olduğunu ortaya koyan çok sayıda çalışma yapılmıştır. Ancak 30 yılı aşkın bir süredir terörle mücadele eden Türkiye’de terörün ekonomi üzerindeki etkileri, birkaç çalışma dışında yeterince ele alınmamıştır. Oysa başarılı bir terörle mücadele politikasının ön şartı, terörün niteliğinin ve yapısının yanı sıra ekonomik maliyetlerini doğru anlamaktan geçer (Alp, 2013: 4-5).

Terör saldırılarının olağandışılığı nedeniyle ekonomik etkilerini ölçmek zordur. Ayrıca terörün ekonomik etkileri ülkelerin gelişmişlik düzeyi ve terör sonrası alınan önlemler gibi birçok faktöre bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Terörün can ve mal kaybına bağlı kısa vadede etkisini gösteren doğrudan zararları yanında daha uzun vadede etkisini gösteren yatırımlar, tüketici davranışları, tüketim ve tasarruf düzeyi, dış ticaret, turizm, menkul kıymet piyasaları, milli gelir, bütçe ve büyüme üzerinde dolaylı zararları da olabilmektedir.

Terörizmin ekonomi üzerindeki etkileri, beş temel mekanizma aracılığıyla ortaya çıkmaktadır. Terörist eylemler öncelikle hedef ülkenin beşeri ve fiziksel sermaye stokuna doğrudan zarar vermektedir. İkinci olarak terörizm, güvensizlik, istikrarsızlık ve belirsizliği arttırdığından ekonomik birimlerin tasarruf, yatırım ve tüketim davranışlarında değişiklikler yaratarak kaynak dağılımını bozmaktadır. Üçüncü olarak, terörist saldırılar yabancı kaynakları, etkilenen ülkeden diğer ülkelere kaydırmaktadır. Dördüncüsü, terörizm nedeniyle artan güvenlik önlemleri işlem maliyetlerini arttırmakta ve kaynakların daha verimli alanlarda kullanılmasını engellemektedir. Son olarak, özellikle gelişmekte olan ülkeler için en büyük ihracat kanallarından biri sayılan turizm sektörünün gelişmesini ve ekonomik verimliliğini azaltmaktadır (Ağır ve Kar, 2010: 15).

Güvenlik ekonomisi, ekonomideki güvensizliği (terör de dâhil olmak üzere) etkileyen, önleyen, bunlarla mücadele eden ve hafifleten faaliyetler olarak anlaşılır. Böyle geniş bir tanımlama, ekonominin yasal ve yasadışı alanlarındaki özel ve kamusal faaliyetleri içermektedir. Bu tanımın daha dar versiyonları bazı yazarlar tarafından, vatan güvenliği için devlet harcamaları veya anti-suç cihazları için özel harcamalar üzerine odaklanma gibi kullanılabilir (Schneider and Brück, 2009: 11).

Geçmişten bugüne terör olayları yaşanmakla birlikte, günümüzde terörün boyutları ve maliyetleri geçmişle kıyaslanmayacak derecede büyümüştür. Aşağıda Tablo 1’de 2000-2014 yılları arası küresel terörizm maliyetleri görülmektedir.

Tablo 1. Yıllar İtibarıyla Küresel Terörizm Maliyetleri (Milyar Dolar)

Yıllar	Toplam Maliyet
2000	4,93
2001	51,51
2002	7,65
2003	5,42
2004	10,99
2005	11,07
2006	15,78
2007	20,44
2008	13,40
2009	14,74
2010	12,00
2011	12,31
2012	16,96
2013	32,92
2014	52,90

Kaynak: IER, 2015: 63.

Tablo 1 verilerine göre 2000 yılında 4,93 milyar dolar olan küresel terörizm maliyetleri, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’de ikiz kulelere yapılan terör saldırılarının da etkisiyle 2001 yılında on kattan fazla artarak 51, 51 milyar dolara çıkmıştır. 2002 yılında 7,65 milyar dolar olan küresel terörizm maliyetleri izleyen yıllarda dalgalı artış eğilimi göstermiş ve 2014 yılında 52,90 milyar dolara ulaşmıştır. Tablo 2’de ise türlerine göre 2014 yılında terörizmin maliyetleri göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 2. Türlerine Göre Terörizmin Toplam Maliyetleri (2014, Milyon Dolar)

Olay	Toplam Maliyet
Ölüm	51,275
Sakatlık	918
Bomba/Patlama	410
Altyapı Saldırıları	104
Silahlı Saldırı	99
Gasp	67
Rehin Alma	12
Kaçırma	8
Silahsız Saldırı	3
Suikast	2
TOPLAM	52,898

Kaynak: IEP, 2015: 8-9.

Tablo 2 verilerine göre yaklaşık 53 milyar doları bulan terörizmin toplam maliyetleri içinde ölüme bağlı maliyetler 51 milyar doları geçmektedir. Terörün ölüm, sakatlık ve bombalama gibi değişik türlerde yol açtığı yaklaşık 53 milyar doları bulan doğrudan maliyetleri yanında sebep olduğu ve derinleştirdiği yoksulluk sorunu gibi istatistiklere yansımaya dolaylı maliyetleri de bulunmaktadır.

5. TERÖRİZM VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ

Önde gelen dünya liderleri ve politika yapımcıları da dâhil olmak çoğu insanın ortak inancı, terörist faaliyetlerin yoksulluk ve/veya cehaletten kaynaklanıyor olmasıdır. Böyle bir inancın temelinde, "kaybedecek bir şeyi olmayan" kişilerin kendine zarar verici faaliyetlerde bulunma olasılığının daha yüksek olması düşüncesi yatmaktadır. Terörle yoksulluk arasında doğrudan bir ilişki olmamakla birlikte, genel olarak yoksul toplumlarda terör olaylarının daha fazla yaşandığı görülmektedir (Ghatak and Gold, 2015: 620-621). Azgelişmiş ve yoksul ülkelerde terör olayları ve teröre bağlı sorunlar diğer toplumlara göre daha yaygındır. Suç işleyenlerin çoğunluğu yoksul ve eğitimsiz kesimdir.

Yoksulluğun oluşumunda terörizm nedeniyle artan askeri harcamalar önemli bir etkidir. Teröre bağlı olarak azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, zaten kıt olan kaynaklarını beslenme, barınma, eğitim ve sağlık alanında yatırımlar için kullanmak yerine askeri harcamalara ayırmak zorunda kalmaktadır. Artan askeri harcamalar işsizliği arttırmaktadır. Amerika Emek İstatistikleri Bürosu (The Bureau of Labour Statics) tarafından yapılan bir hesaplama göre her bir milyar dolarlık harcama askeri, askeri alanda 70.000 kişiye iş olanağı sağlamaktadır. Her bir milyar dolarlık harcama ile, toplu taşımada 92.000 kişiye, inşaat sektöründe 100.000 kişiye, sağlık sektöründe 139.000 kişiye ve eğitim alanında 187.000 kişiye iş imkânı sağlanabilmektedir (Kesici, 2007:141-142). İstihdam açısından görece verimsiz olan askeri alanın işsizliğe ve dolayısıyla yoksulluğa neden olması yanında terör nedeniyle yardım örgütlerinin bazı yerlerdeki yoksullara ulaşamaması gibi sorunlar da yaşanabilmektedir. Terör nedeniyle zorunlu göçe maruz kalan bireylerin yaşadığı maddi ve manevi sorunlar, terörün ortaya çıkardığı yıkımlar dolayısıyla bireylerin maddi imkânlarını kaybetmesi, terörün yol açtığı bedensel zararlardan dolayı oluşan yoksulluk veya aile reisinin terör nedeniyle hayatını kaybetmesine bağlı olarak geride kalan aile bireylerinin yoksulluğu önemli sorunlar olarak hem bireyleri hem de toplumları zor durumda bırakmaktadır.

Ekonomi ve Barış Enstitüsü tarafından yayınlanan istatistiklerde ülkeler terörden etkilenme derecelerine göre 10’dan 0’a doğru sıralanmaktadır. Ülkelerin puanları “10” en yüksek değerine yaklaştığında terörden daha fazla etkilendiklerini, “0” değerine yaklaştıklarında ise terörden daha az

etkilendiklerini ifade edilmektedir. Aşağıda Tablo 3’de Ekonomi ve Barış Enstitüsü tarafından hazırlanan 2014 yılı ülkelerin terörden etkilenme dereceleri verilmektedir.

Tablo 3. Ülkelerin Terörden Etkilenme Dereceleri (2014)

Sıra	Ülke	Skor
1	Irak	10,00
2	Afganistan	9,39
3	Pakistan	9,37
4	Nijerya	8,58
5	Suriye	8,12
17	Türkiye	5,98
40	Fildişi Sahili	3,76
41	Tanzanya	3,71
42	Etiyopya	3,70
43	Paraguay	3,63
44	Norveç	3,57
45	Senegal	3,55
119	Kuveyt	0,04
119	Panama	0,01
121	Ekvator Ginesi	0,01
121	Japonya	0,01
121	Lesotho	0,01

Kaynak: IEP, 2014: 14-15.

Tablo 3’de yer alan Küresel Terör Endeksi verilerine göre terörden en fazla etkilenen ülkeler arasında en yüksek skorla Irak birinci sırada yer alırken, Türkiye 5,98 skor ile 17. sırada yer almaktadır. Tablo 3 verilerine göre genelde yoksulluk sorununu yoğun şekilde yaşayan ülkeler teröre de yoğun bir şekilde maruz kalırken yoksulluk ve gelir dağılımında eşitsizlikleri önemli ölçüde çözümlenmiş olan ülkeler bu soruna çok daha az maruz kalmaktadır.

6. TERÖRİZM VE DEMOKRASİ İLİŞKİSİ

Günümüzde demokratik değerlerin yaygınlık kazanmasına ve eşitlik temelinde siyasal katılım imkânlarının artmasına rağmen ekonomik alanlarda olduğu gibi siyasal temsil ve katılım da gerilimler tamamen çözümlenmiş değildir. Siyasal temsildeki eşitsizlikler terör eylemlerini zaman zaman meşrulaştırıcı bir araç olarak kullanılmaktadır. Siyasal temsil imkânının yeterli olmayışı, gelir dağılımındaki adaletsizlik, sosyo-ekonomik ilerlemeden yeterince pay alamama gibi sorunlarla birleştiğinde ortaya çıkan mahrumiyet ve dışlanmışlık duygusu, şiddet ve terörün bir araç ve strateji olarak kullanılmasına neden olmaktadır (Küçükcan, 2010: 46).

Aşağıda verilen Tablo 4’de özgürlük açısından ülkelerin dağılımlarına yer verilmektedir.

Tablo 4. Özgürlük Açısından Ülkelerin Dağılımı

Özgürlüğün Derecesi	Ülke Sayısı
Tamamen Özgür	86
Kısmen Özgür	59
Özgür Olmayan	50
Toplam	195

Kaynak: Freedom House, 2016: 8.

Tablo 4 verilerine göre ülkelerin % 44’lük kısmı tamamen özgür bir sosyal yapıya sahiptir. Kısmen özgürlerin oranı % 30 iken, özgür olmayanların oranı ise %26’dır. Yani ülkelerin yarısından fazlası özgürlükler açısından demokratik olmayan ya da sorunlu demokratik koşullarda yaşamaktadırlar.

7. SEÇİLMİŞ LİTERATÜR

Terörizmin nedenleri, demokrasiyle ilişkisi ve ekonomik etkileri literatürde yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Enders ve Sandler (2001) 1970-1999 dönemini dikkate alarak yaptıkları çalışmada otoregresif model kullanmışlardır. Çalışma sonucunda ölümcül terör saldırılarının ortalamanın üzerinde gerçekleştirilmesinin uzun süre sürdürülemediğini, fakat kısa vadeli bir olgu niteliği taşıdığını ortaya koymuşlardır.

Krueger ve Laitin (2003) ile Piazza (2004) yaptıkları çalışmalarda terörizm riskinin fakir ülkelerde çok önemli ölçüde artmadığını bununla birlikte özellikle politik özgürlük derecesi gibi ülkeye özgü değişkenlerin daha etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bunun tersine Collier ve Hoeffler (2004) yaptıkları çalışmada politik özgürlüğün azalmasının terörizmden etkilendiğini ortaya koymuşlardır.

Nitsch ve Dieter (2004) terörizmin uluslararası ticarete olan etkisini incelemek amacıyla 1960 ve 1993 arası 200 ülkenin yıllık verilerini kullanarak "Karşılıklı Ticarete Artırılmış Önem Modeli"ni uyguladıkları çalışmalarında, terör eylemlerinin ticaret hacmini azalttığını, terör olaylarının iki katına çıkmasının ikili ticarete yaklaşık %4 oranında düşüşe yol açtığı sonucuna ulaşmışlardır.

Ülkelerin demokrasi düzeyleri ve terör arasında ilişkiye yönelik çalışmalar mevcuttur. Ülkelerin demokrasi düzeyi ile terör arasında ilişkiyi belirlemeye yönelik bir çalışmada (Li, 2005: 78-97) 1975-1997 yılları arasında 119 ülke incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda demokrasinin, seçme hakkı gibi bazı araçlarının terör eylemi sayısı üzerinde negatif bir etkiye sahipken, kişisel hürriyetlerin kısıtlanması gibi bazı araçlarının terör eylemi sayısı üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmüştür (Wagner, 2006: 2'den aktaran Alp, 2013:9).

Cömertler ve Kar'ın (2007), Türkiye'de 81 ili kapsayan 2000 yılına ait verileri kullanarak yatay kesit analizine göre yaptıkları çalışmalarında, gelir düzeyinin, işsizlik oranının, göç oranının, eğitim seviyesinin, nüfus yoğunluğu ve doğum hızı gibi demografik unsurların ve şehirleşmenin suç oranını belirleyen temel ve önemli faktörler olduğu sonucuna varılmıştır.

Arin ve diğerleri (2008), 2002-2006 dönemine ait aylık verilerle altı farklı finans piyasası üzerine Multivarete GARCH modeli kullanarak yaptıkları çalışmalarında İspanya ve İngiltere'nin terör saldırılarından daha az etkilendiğini ve bu iki ülkede finansal yatırımcıların terörist saldırılarına daha dayanıklı olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Gaibuloev ve Sandler (2008), terörizmin büyüme üzerindeki etkilerini görmek için 1971-2004 dönemi kişi başına düşen milli gelir verilerini kullanarak 18 Batı Avrupa ülkesini ekonometrik olarak incelemiştir. Elde edilen analiz sonuçlarına göre, uluslararası terörizmin negatif etkisinin yurtiçi terörizme göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Araz vd. (2009) terörizm ve makroekonomik faaliyetler arasında endojen ve doğrusal olmayan bir ilişki olup olmadığını ortaya koymayı amaçladıkları çalışmada terörizm ile ekonomi arasında asimetric ve endojen ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çalışma sonucunda ülkelerin ekonomik konjonktür dönemlerine göre terör-ekonomi etkileşimi farklılık göstermektedir. Çalışmada ülkelerin ekonomik genişleme dönemlerinde terörün ekonomiyi negatif ve güçlü olarak etkilediği, ekonomik durgunluk dönemlerinde ise ekonominin terörü etkilediği sonucuna varılmıştır.

Feridun (2010) 1986-2006 dönemi için terörist saldırıların Türkiye'de turizm endüstrisi üzerindeki etkilerini ARDL sınır testi ile analiz etmiştir. Çalışmada turizm ve terörizm arasında uzun dönemli negatif bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Ağırman vd., (2014), terörist faaliyetlerin oluşturduğu belirsizliklerin finansal piyasalar üzerinde yarattığı etkileri 35 ülke için 2003-2011 dönemini kapsayacak biçimde araştırmış ve Vision of Humanity'den elde edilen küresel terörizm endeksi ile Dünya Borsalar Birliğinden elde edilen yıllık ortalama borsa endeksleri kullanılmıştır. Granger nedensellik analizi sonucunda hisse senedi piyasalarından terör olaylarına, terör olaylarından hisse senedi piyasalarına doğru bir nedensellik ilişkisine rastlanılmamıştır, terörist faaliyetlerin hisse senedi piyasaları üzerine gerçekleşen kısa vadeli olumsuz etkilerinin uzun dönemde piyasa mekanizması tarafından düzeltilmediği görülmüştür.

Akıncı ve Yılmaz, (2015) 143 ülke için 2002-2011 dönemi dikkate alınarak terörizm ile turizm arasında bir ilişki olup olmadığını dengesiz panel veri analizleri yardımıyla analize tabi tutmuşlardır. Model tahmin sonuçları, bütün ülke gruplarında uluslararası terörizmin turizm üzerinde güçlü bir negatif etki yarattığını göstermiş, ancak gelişmiş ülkelerdeki turizm düzeyinin diğer ülke gruplarına kıyasla uluslararası terörizmden daha az etkilendiği görülmüştür.

Güvenek ve Alptekin (2015) Türkiye’de 1993- 2008 yılları arasında turistlere yönelik olarak gerçekleştirilen terör saldırılarının ülke turizmüne etkilerini Müdahale Analizi Yöntemiyle incelemiş ve terörist saldırılarının Türkiye’ye gelen turist sayısı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

8. ANALİZ SONUÇLARI

8.1. Veri Seti, Değişkenler ve Model

Bu çalışmada, Küresel Terör Endeksi dikkate alınarak terörün belirleyicileri araştırılmıştır. Çalışmada 2014 yılı dikkate alınarak Küresel Terör Endeksi’ne göre dünyada terör olaylarının en yoğun olduğu ilk elli ülkenin verileri kullanılmıştır.

Terör değişkenini etkilediği düşünülen, terör olayları sayısı (olay), terör olaylarında ölenlerin sayıları (ölüm), terör olaylarında meydana gelen yaralanma sayıları (yara), İnsani Gelişme Endeksi (human development index-hdi), doğumda yaşam beklentisi (life expectancy at life-birth), beklenen okullaşma oranı (expected years of schooling-eyos), ortalama okullaşma yıl sayısı (mean years of schooling-myos), ülkelerin kişi başı milli geliri (gross national income-gni), politik istikrar endeksi (political stability index-psi), Küresel Barış Endeksi (global peace index-gpi) değişkenleri analize dahil edilmiştir. Analizde, veriler belli bir yıla ait olduğu için yatay kesit veri analizi yöntemi uygulanmıştır.

Küresel Terör Endeksi’nde yer alan ilk 50 ülke çalışmada analize tabi tutulmuştur. Ekonomi ve Barış Enstitüsü tarafından yayınlanan istatistiklerde ülkeler terörden etkilenme derecelerine göre 10’dan 0’a doğru sıralanmaktadır. Ülkelerin puanları “10” en yüksek değerine yaklaştığında terörden daha fazla etkilendikleri, “0” değerine yaklaştıklarında ise terörden daha az etkilendikleri ifade edilmektedir.

Küresel Barış Endeksi 23 göstergenin dikkate alınması suretiyle hesaplanan endekstir. Endeks değerinin 1’e yaklaşması ülkenin daha barışçıl olduğunu, 3’e yaklaşması ise daha az barışçıl olduğunu göstermektedir.

İnsani Gelişme Endeksi değerinin 1’e yaklaşması o ülkenin daha gelişmiş, 0’a yaklaşması ise daha az gelişmiş ülke olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Değişkenlerin Tanımlanması ve Veri Kaynakları

Verinin Kısaltması	Verinin Adı	Veri Kaynağı
Gti	Küresel Terör Endeksi	Ekonomi ve Barış Enstitüsü
Olay	Terör olayları sayısı	
Ölüm	Terör olaylarında ölenlerin sayıları	
Yara	Terör olaylarında meydana gelen yaralanma sayıları	
Gpi	Küresel Barış Endeksi	
Hdi	İnsani Gelişme Endeksi	İnsani Kalkınma Programı
leab	Doğumda Yaşam Beklentisi	
eyos	Beklenen okullaşma oranı	
myos	Ortalama okullaşma yıl sayısı	
psi	Politik İstikrar Endeksi	Küresel Ekonomi
gni	Kişi Başına Düşen Milli Gelir	Dünya Bankası

Analizde, terörün belirleyicilerini, küresel terör endeksi dikkate alınarak terör olaylarının en yoğun ilk elli ülke örneğinde incelemek için bağımlı değişken olarak Küresel Terör Endeksi (*gti*) kullanılmış ve tekli regresyon modelleri kullanılarak yatay kesit analizi yapılmıştır. Analiz için EViews-9 ekonometrik analiz programlarından yararlanılmıştır. Çalışmada tahmin edilen model şöyledir:

$$gti_t = \alpha_0 + \alpha_1 x_{1t} + \alpha_2 x_{2t} + \alpha_3 x_{3t} + u_t \quad (1)$$

Burada gti_t bağımlı değişken olup x_{it} ’ler bağımsız yani açıklayıcı değişkenleri, u_t ise beyaz gürültülü (White noise) sıfır ortalama ve sabit varyansa sahip stokastik hata terimini temsil etmektedir.

8.2. Yöntem

Modelin, yatay kesit analizi yöntemiyle tahmin sonuçları Tablo 6'da verilmektedir. Modellerde genel olarak R^2 değerleri çok yüksek değildir. Modeli belirlilik katsayısı olarak ifade edilen ve modelin anlamlılık gücünün düzeyini gösteren R^2 değerlerinin düşük olması, ekonometrik yöntemler açısından dikkate alındığında nispeten diğer yöntemlere göre küçük olsa da bu değer, yatay kesit verileriyle yapılan model tahminlerinde genellikle düşük olduğu sıklıkla görülmektedir. Nitekim Wallace ve Silver (1988), R^2 'nin 0.30 ya da daha düşük değer almasının yatay kesit veri analizlerinde yaygın olarak görüldüğünü belirtmiştir. Benzer şekilde Studenmund (1992), yatay kesit veri analizlerinde R^2 değerinin 0.50 olmasının model açısından oldukça uygun olduğunu (a good fit) vurgulamıştır.

Tablo 6'da tekli regresyon analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 6. Tekli Regresyon Sonuçları $gti=f(x)$

Olay	0.0027 [7.21]*							
Ölüm		0.0011 [6.47]*						
Yara			0.0004 [5.05]*					
Hdi				-0.2293 [-1.67]**				
Eyos					-1.5782 [-2.19]*			
Myos						-1.3550 [-1.78]**		
Psi							-1.2774 [-7.00]*	
Gpi								2.2732 [6.38]*
Sabit	4.8941 [25.46]*	5.0177 [25.39]*	5.1271 [23.81]*	6.8712 [7.70]*	7.2793 [8.32]*	6.3423 [11.18]*	4.1467 [16.12]*	-0.1818 [-0.20]
R^2	0.52	0.46	0.34	0.05	0.09	0.06	0.50	0.45
Adj R^2	0.51	0.45	0.33	0.03	0.07	0.04	0.49	0.44
F-ist	52.05 (0.00)	41.88 (0.00)	25.52 (0.00)	2.81 (0.09)	4.83 (0.03)	3.17 (0.08)	49.03 (0.00)	40.77 (0.00)
Değişen Varyans	1.25 (0.26)	3.70 (0.03)	4.73 (0.03)	0.91 (0.34)	2.72 (0.10)	1.76 (0.19)	2.79 (0.10)	0.93 (0.33)

Not: [ ] içindeki değerler t-istatistiğini, ( ) içindeki değerler ise standart hataları göstermektedir. Değişen varyans sorununun varlığı White testi ile incelenmiştir. Tahmin edilen modellerde değişen varyans sorunu dikkate alınmıştır. Bu yöntemle katsayıları değiştirmeden standart hatalar düzeltilerek model anlamlı hale getirilmektedir. *, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 6 tekli regresyon sonuçlarını göre;

Uluslararası terör endeksi ile meydana gelen terör olayları arasında beklentilere uygun olarak doğrusal bir ilişki vardır. Aynı yöndeki ilişki terör olaylarında ölenler ile yaralananlar ile terör endeksi arasında da bulunmaktadır.

İnsani Gelişmişlik Endeksinde meydana gelebilecek bir birim artış, küresel terör endeksinde yaklaşık 0,23'lük bir azalmaya neden olacaktır. Yine beklenen okullaşma oranının ve ortalama okullaşmanın yıl sayısının artması küresel terör endeksinde azalmaya neden olmaktadır.

Küresel Barış Endeksi değerinin artması da ülkelerin Küresel Terör Endeksi değerinin artması anlamına gelmektedir. Yani küresel barışın korunması, küresel terörün azalması doğal sonucunu yaratmaktadır.

Aşağıda verilen Tablo 7'de çoklu regresyon sonuçlarına yer verilmektedir.

Tablo 7. Terörün Belirleyicileri: Çoklu Regresyon Model Sonuçları

Olay	Çoklu regresyonlar $gti=f(X1, X2, X3)$										
	0.0027 [7.19]*	0.0027 [7.33]*	0.0026 [6.85]*	0.0026 [7.26]*	0.0027 [7.14]*	0.0019 [5.99]*	0.0020 [5.97]*		0.0019 [7.19]*	0.0020 [5.75]*	0.0018 [5.80]*
hdi	-0.1692 [-1.77]**								0.0952 [1.06]	0.0634 [0.67]	
leab		-0.2684 [-1.99]**									
eyos			-0.8508 [-1.62]***								
myos				-0.8341 [-1.54]***							
gni					-0.2157 [-1.72]**						
psi						-0.8866 [-5.78]*		-0.8385 [-2.90]*	-0.9915 [-5.44]*		-0.6113 [-2.71]*
gpi							1.5324 [5.14]*	1.0378 [1.92]**		1.6591 [4.69]*	0.6874 [1.64]**
sabit	5.96 [9.40]*	6.70 [7.22]*	5.91 [9.02]*	5.46 [13.06]*	5.17 [20.88]*	4.15 [21.26]*	1.25 [1.72]**	2.02 [1.79]**	3.4671 [5.10]*	0.5475 [0.43]	2.7521 [3.13]*
R ²	0.55	0.55	0.54	0.54	0.54	0.71	0.69	0.54	0.72	0.69	0.73
Adj R ²	0.53	0.53	0.52	0.52	0.52	0.70	0.67	0.52	0.70	0.67	0.71
F-ist	28.75 (0.00)	29.63 (0.00)	28.23 (0.00)	27.96 (0.00)	28.59 (0.00)	60.35 (0.00)	53.03 (0.00)	27.74 (0.00)	40.72 (0.00)	35.10 (0.00)	42.58 (0.00)
Değişen Varyans	0.48 (0.61)	0.43 (0.64)	0.54 (0.58)	0.40 (0.66)	1.39 (0.25)	0.62 (0.63)	0.79 (0.45)	2.48 (0.09)	0.53 (0.65)	0.70 (0.55)	0.39 (0.75)
Ülke Sayısı	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50

Not: [ ] içindeki değerler t-istatistiğini, ( ) içindeki değerler ise standart hataları göstermektedir. Değişen varyans sorununun varlığı White testi ile incelenmiştir. Tahmin edilen modellerde değişen varyans sorunu dikkate alınmıştır. Bu yöntemle katsayıları değiştirmeden standart hatalar düzeltilerek model anlamlı hale getirilmektedir. *, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 7 çoklu regresyon sonuçlarını göre,

Uluslararası terör endeksi ile meydana gelen terör olayları arasında doğrusal, insani gelişmişlikle ters yönlü bir ilişki vardır. Terör olaylarının azalması ve gelişmişlik düzeyinin artması ülkelerin terör endeksindeki yerlerini değiştirmektedir.

Terör olaylarının artması ve doğumda yaşam beklentisinin azalması ülkelerin terör endeksi değerinin artmasına neden olmaktadır. Olay sayısı ile okullaşma oranının azalması da benzer etkiyi yaratmaktadır.

Terör olayı sayısının artması ve kişi başına gelirin azalması da çoklu regresyon sonuçlarına göre terör endeksinin yükselmesine neden olmaktadır. Yine beklentilere uygun olarak terör olayları sayısının artması, politik istikrarın bozulması ülkelerin terörden daha fazla etkilenmesine neden olmaktadır. Üçlü regresyon sonuçları da tekli ve ikili regresyon sonuçları ile örtüşen bir yapı göstermektedir.

9. SONUÇ

Terör faaliyetleri ülkeleri her zaman etkilemiştir. Ancak özellikle son dönemde terör, yoğun olarak az gelişmiş ülkeleri daha fazla tehdit eder hale gelmiştir. Terör olayları ekonomik, sosyal ve politik faktörlerden farklı derecelerde de olsa etkilenmektedir.

2014 yılında küresel terör endeksi ile terörü etkileyen değişkenler arasındaki ilişki yatay kesit analizi ile analize tabi tutulmuştur. Yapılan tekli regresyon sonuçlarına göre Uluslararası terör endeksi ile meydana gelen terör olayları, ölümler ile yaralanan kişi sayıları arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Terör endeksi ile insani gelişmişlik arasında ise ters yönlü ilişki vardır. Yine

beklenen okullaşma ve ortalama okullaşmanın sayısının artması ile küresel terör arasında ters yönlü ilişki mevcuttur.

Bir ülkede ekonomik faktörlerin iyileştirilmesi genel anlamda en azından terör olaylarına katılacak kişi sayısını azaltıcı bir etki yapabilecektir. Gelir dağılımında adaletin sağlanması, kişi başına gelirin artırılması, insanca yaşam koşullarının iyileştirilmesi bu kapsamda düşünülebilir. Ancak sosyal ve politik faktörlerdeki iyileşme ekonomik gelişmeyi desteklemediği sürece yapılan olumlu eylemlerin etkinliği de azalacaktır.

Politik istikrar ile terör endeksi arasında ters yönlü ilişkiye karşılık, küresel barış endeksi ile terör endeksi arasında ise aynı yönlü bir ilişki vardır. Yapılan ikili ve üçlü regresyon sonuçları da tekli regresyon sonuçları ile genel olarak paralellik taşımaktadır.

Yapılan analizler özellikle politik faktörlerdeki iyileşmelerin ülkelerin terör endeksi katsayılarını düşürdüğü sonucunu ortaya koymaktadır. Bu kapsamda ülkelerdeki politik istikrarın sağlanması birinci derecede öneme sahiptir.

Terörle mücadeleyi salt silahlı mücadele olarak görmek ne denli eksik ise aynı eksiklik konuyu salt ekonomiye bağlamada da yaşanmaktadır. Terörle mücadele bu nedenle çok çeşitlilik ve çok nedensellik ilkesine göre yapılırsa atılacak adımlar sonuca ulaşmada daha başarılı olacaktır.

Ayrıca terör meselesi sadece bir ülkenin ya da bir bölgenin sorunu değildir. Bütün ülkelerin ortak sorunudur. Bu nedenle terörle mücadele yaptığımız analizde olduğu gibi bütün dünya ölçeğinde ele alınması gereken bir sorundur. Bu şekilde bir ya da birkaç ülkenin zafiyeti diğer ülkelerin katkısıyla çözülebilecektir. Ancak bu düşünce tarzını ülkelere benimsetmek ise günümüz dünyasında bir o kadar zor görünmektedir.

KAYNAKÇA

Abadie, A. (2004). Poverty, Political Freedom, and The Roots Of Terrorism. *Working Paper 10859*, National Bureau Of Economic Research, Cambridge.

Ağır, H. & Kar, M. (2010). Terörizmin Makroekonomik Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. *Finans Politika ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Sayı.539, 13-32.

Ağır, H. & Kar, M. (2010). Türkiye’de Elektrik Tüketimi ve Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi İlişkisi: Yatay Kesit Analizi. *SosyoEkonomi*, 12(12), 149-176.

Ağırman, E., Özcan, M. & Yılmaz, Ö. (2014). Terörizmin Finansal Piyasalara Etkisi: Ampirik Bir Çalışma. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 8(2), 99-117.

Akıncı, M. & Yılmaz, Ö. (2015). Bir Turizm Krizi Olarak Uluslararası Terörizm: Ülke Grupları İtibariyle Panel Veri Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, KOSBED, Sayı: 30, ss. 51-76.

Alp, İ. A. (2013). Terörün Ekonomik Etkileri. *Uluslararası Terörizm ve Güvenlik Dergisi*, 4(1), 1-19.

Araz, T.B., Arin, K.P. & Omay, T. (2009). The Endogenous and Non-Linear Relationship Between Terrorism and Economic Performance: Turkish Evidence. *Defence and Peace Economics*, 20(1), 1-10.

Arin, K. P., Ciferri, D. & Spagnolo, N. (2008). The Price of Terror: The Effects of Terrorism on Stock Market Returns and Volatility. *Economics Letters*, 101(3), 164-167. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.econlet>.

Çemrek, M. (2012). Avrupa Birliği’nin Terörizmle Mücadele Yöntemleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya.

Collier, P. & Hoeffler, A. (2004). Greed and Grievance in Civil War. *Oxford Economic Papers*, 56, 563-595.

Cömertler, N. & Kar, M. (2007). Türkiye'de Suç Oranının Sosyo Ekonomik Belirleyicileri: Yatay Kesit Analizi. *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakülte Dergisi*, 62(2), 37-57.

Enders, W. & Sandler, T. (2001). Patterns of Transnational Terrorism, 1970-99: Alternative Time Series Estimates, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.138.3409&rep=rep1&type=pdf> (Erişim Tarihi: 10.11.2016).

Enders, W. & Sandler, T. (2005). Transnational Terrorism: An Economic Analysis, http://research.create.usc.edu/nonpublished_reports.

Ergil, D. (1997). *Kırık Aynada Kendini Arayan Türkiye*. Ankara: Doruk yayıncılık.

Feridun, M. (2010). Impact of Terrorism on Tourism in Turkey: Empirical Evidence From Turkey. *Applied Economics*, 1- 6.

Freedom H., (2016). Freedom in the World 2016, https://freedomhouse.org/sites/default/files/FH_FITW_Report_2016.pdf.

Gaibulloev, K. & Sandler, T. (2008). Growth Consequences of Terrorism in Western Europe. *Kyklos*, 61(3), 411-424.

Ghatak, S. & Gold, A. (2015). Development, Discrimination, and Domestic Terrorism: Looking Beyond a Linear Relationship, *Conflict Management and Peace Science*, vol.34,6: pp.618-639, <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0738894215608511>

Gücenmez, B. (2014). Terörizmin Finansmanı: PKK, ETA ve IRA Terör Örgütlerinin Karşılaştırılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, , Ankara.

Gürel, M. M. (2008). Küreselleşen Dünya Ve Terörizm. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kadir Has Üniversitesi, SBE, Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme Anabilim Dalı, İstanbul.

Güvenek, B. & Alptekin, V. (2015). Turistlere Yönelik Terör Saldırılarının Turizme Etkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 17(1), 21-38.

http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/06/2014-Global-Peace-Index-REPORT_0-1.pdf (Erişim Tarihi: 09.11.2016).

http://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_political_stability (Erişim Tarihi: 10.11.2016).

http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/human-development-report-2015.html (Erişim Tarihi: 11.11.2016).

Institute Economics and Peace (IEP), (2014). Global Terrorism Index 2014, <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/06/Global-Terrorism-Index-Report-2014.pdf>

Institute Economics and Peace (IEP), (2015). Global Terrorism Index 2015, <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/11/2015-Global-Terrorism-Index-Report.pdf>.

Kesici, M. R. (2007). Yoksulluk Şiddet Döngüsünün Sosyal Politika Açısından Analizi. *Çalışma ve Toplum*, 2007(2), 121-154.

Krueger, A.B. & Laitin, D.D. (2003). "Kto Kogo?: A Cross-Country Study of the Origins and Targets of Terrorism," Mimeo, November.

Küçükcan, T. (2010). Terörün Sosyolojisi: Toplumsal Kökenleri Anlama İmkânı. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6(24) (Kış-2010), 33-54

Li, Q. (2005). Does Democracy Promote or Reduce Transnational Terrorist Incidents?. *The Journal of Conflict Resolution*, 48, (2).

Nitsch, V. & Dieter, S. (2004). Terrorism and International Trade: An Empirical Investigation. *European Journal of Political Economy* 20(2), 423–433.

Özçelik, Ö. & Önder, H. (2016). Savunma Harcamalarına Terör Riskinin Etkisi: Ampirik Bir Uygulama. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1); 36-45.

Piazza, J. A. (2004). Rooted in Poverty? Terrorism, Poor Economic Development and Social Cleavages. *Terrorism and Political Violence* (forthcoming).

Schneider, F., Brück, T. & Meierrieks, D. (2009). The Economics of Terrorism and Counter-Terrorism. <https://www.aeaweb.org/conference/2010/retrieve.php>.

Şen, Y. F. (2015). Terörün Toplumlar Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkilerine Bakış: PKK Terörü ve Ağrı Gerçeği. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 17-70.

Studentmund, A. H. (1992). Using Econometrics: A Practical Guide, Second Edition. *New York: Harper Collins Publisher*.

Wagner, D. (2006). The Impact of Terrorism on Foreign Direct Investment, *Asian Development Bank*.

Wallace, T. D. & Silver, J. L.(1988). Econometrics: An Introduction. *Reading, Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company*.